

E 85/10

BESZÉDEK ERDÉLYÉRT

- I. MEGNYITÓ BESZÉD AZ ERDÉLYI MATINÉN.
- II. ÜNNEPI BESZÉD A DEBRECZENI SZÉKELY
TÁRSASÁG MÁRCZIUS 15-IKI ÜNNEPÉLYÉN.

IRTA ÉS ELŐADTA:
DARKÓ JENŐ dr.

DEBRECZEN SZABAD KIRALYI VÁROS ES A TISZANTULI
REFORM.EGYHÁZKERÜLET KÖNYVNYOMDA-VALLALATA

1919—803

*158
K. J. 1919.*

BESZÉDEK ERDÉLYÉRT

I. MEGNYITÓ BESZÉD AZ ERDÉLYI MATINÉN.

II. ÜNNEPI BESZÉD A DEBRECZENI SZÉKELY
TÁRSASÁG MÁRCZIUS 15-IKI ÜNNEPÉLYÉN.

IRTA ÉS ELŐADTA:

DARKÓ JENŐ dr.

I.

MEGNYITÓ BESZÉD

A DEBRECZENI VIGSZINHÁZBAN, 1919 MÁRCZIUS HÓ 9-ÉN
RENDEZETT ERDÉLYI MATINÉN.

Hölgyeim és Uraim!

Sokan felvethették magukban azt a kérdést, hogyan van az, hogy az entente, amely velünk pontosan megszabott fegyverszüneti szerződés: kötött s e szerződésben világosan kijelölte azt a demarkációs vonalat, ameddig az idegen megszálló csapatok terjeszkedhetnek s nem kevésbé világosan körülhatárolta azokat a jogokat is, melyeket a megszállott területen belül gyakorolhatnak, mégis el-
tűri, hogy az idegen csapatok jóval túl nyomuljanak előre a meg-
állapított vonalon s ott a fegyverszüneti szerződés ellenére úgy viselkedjenek, mintha az egész megszállott területet végleg nekik ítélte volna oda a békekonferencia. Hiszen a hatalmas ententenak egy erélyes és nyomatékos parancsszava elég lenne ahhoz, hogy kapzsi ellenfelünket visszaparancsolja azok közé a korlátok közé, melyeket számukra a fegyverszüneti szerződés kijelölt. De ez az erélyes fellépés — mindhiába várjuk — csak nem akar jönni. Mi lehet ennek az oka? Vajjon az entente talán mégsem elég hatalmas ahhoz, hogy ellenségeink túlkapásait megfékezze? Ugyebár, ez hihetetlen. Ha az entente ezt komolyan akarná, kétségtelenül végre is tudná hajtani. Vagy talán az entente rá akart szedni bennünket s már akkor, amikor velünk megkötötte a szerződést, titokban megnyugtatta ellenségeinket, hogy csak menjetek bátran előre, ameddig tudtok, mindazt nektek fogjuk ítélni, amit magatoknak meg tudtok szerezni?

Ez a feltevés sem valószínű, mert ha az entente előre tudta volna, hogy országunk testéből mit fog ellenségeinknek adni és

mit nem, akkor azt már előre meg is mondta volna, ha egyébert nem, már csak a további felesleges vérontás és nyugtalanság elkerülése végett is. Az entente-nak ugyanis nem lehet érdeke az, hogy a legyőzött és rá nézve már többé nem veszedelmes Magyarországon továbbra is egyenetlenség legyen. Hol van akkor a talány megfejtése? Gondoljunk csak a békekonferenciára. Az entente-nak akkor, amikor döntenie fog rólunk a békekonferencián, tudnia kell azt, hogy mekkora életerő lakozik a magyar, a román, a cseh, a délszláv népekben, tudnia kell azt, hogy ezek a népek mekkora államot tudnak fenntartani a maguk erejéből, nehogy, ha esetleg a helyes mértéknél nagyobbra, vagy kisebbre szabja azokat az államokat, amelyeknek fenntartására a magyar, a román, a cseh, a délszláv népek a maguk életerejénél fogva képesek, az összeroppanásba, vagy az elégedetlenségbe kergesse a felosztásnál helytelenül elbírált népeket. Az entente most a mi ütdöreinken tartja a kezét s élesen figyeli, hogy mekkora életerő van még a magyar államban s mindazon államokban, melyek bennünket körülvesznek s már-már elborítással fenyegetnek. Mindaz, ami most Magyarországon és szomszédainknál történik, nem egyéb, mint egy nagyszabású erőpróba és vizsga, melyet az entente ítélőszéke előtt teszünk. E vizsga eredményétől fog függeni a döntés, melyet — amint az iskolában is történni szokott — a vizsgáló bizottság ki fog előttünk hirdetni.

Az entente tehát tudni akarja, hogy mekkora a magyarság államfenntartó ereje. Az államfenntartáshoz hozzátartozik a védelem is, mert az az állam, amelyik nem tudja magát védeni, az nem életképes, az nem állhat fenn tartósan. Védelmen én nem csupán fegyveres védelmet értek, azt az eszközt, amely a rettentő áldozatokat követelő hosszú háború alatt annyira odiosussá vált; védheti magát egy állam a kultura, a közgazdaság, a politika és diplomácia eszközeivel is. Ott azonban, ahol ezek a békés eszközök mind sikerteleneknek bizonyulnak, ott mint ultima ratiót, meg kell ragadnunk a fegyvert is, mert ha azt nem tesszük, akkor elveszti az állam a maga életét, meghal az állam. A munkás, a polgár, aki úgy teljesíti hivatását, hogy a közrendet, az állam erejét nem csökkenti, hanem előmozdítja és fokozza, a kormány, amely az állam belső rendjének megszilárdításán fáradozik, külföldön agitáló honfitársaink, elsősorban a magyar szociáldemokraták, akik sikerrel fáradoznak azon, hogy a világ közvéleményét

népünk ügyének igazáról felvilágosítsák, idegen uralom alatt sínylő testvéreink, akik szenvedéseik árán is ellentállanak az idegen uralomnak s a magyar államhoz való hűségüket fel nem adják, ezek mindannyian védelmezői a magyar államnak, védelmezői a kultúra, a közgazdaság és a politika békés fegyverével. Fájdalom azonban, azt kell tapasztalnunk, hogy ellenségeink s különösen a románok frontja mindezen erőfeszítések dacára sem akar hátrafelé menni, hanem mindig csak előre s mind többet és többet nyel el a még szabad Magyarország területéből. Ebben a körülményben nagy veszedelem rejlik. Nem csak az, hogy az állam mindinkább elszegényedik, lerongyolódik, elveszti létfenntartásának eszközeit, hanem az is, hogy az entente — ezt látva — könnyen arra a meggyőződésre jut, hogy íme a román, a cseh, a szerb meg tudja tartani hatalmában a megszállott óriási területeket, a magyar pedig még azt a kis darabkát sem tudja megvédeni, mely neki megmaradt. Vajjon nem fogja-e az entente ebből azt a következtetést levonni, hogy a vitás területeket nem mi, hanem ellenségeink érdemlik meg? Jaj lenne nekünk, ha ez a meggyőződés gyökeret verne az ententeben, jaj, mert akkor a békekonferencia a mi halálos ítéletünket pecsételné meg.

Hazájukból kibujdosott és kiharansolt székely katonák, akik Erdély szélénél megállottak és szervezkedtek, hogy a románt a további előnyomulásban feltartóztassák, már régen észrevették, hogy mi itt a teendő. Az ő példájukat követte és követi lassan a Tiszántúlnak az a része, amely a román betörés által legközelebb-ről van fenyegetve. Megmozdult a Tiszántúl fővárosa, Debreczen is. Debreczen elküldte katonáit az Erdély bércein őrt álló székelyek segítségére. Ezzel az akcióval párhuzamosan egy lelkes jótékony-sági mozgalom indult meg városunkban, melynek célja érettünk küzdő katonáinknak, hozzátartozóiknak és ellenségeink kegyetlenkedései elől menekülő honfitársainknak szeretetadományokkal való felsegítése.

Mi ennek a mozgalomnak azt a címet adtuk: Erdélyért, de bátran mondhattuk volna: a Hajduságért, a Tiszántúlért, egész Magyarországért. Annak a gyümölcsét, hogy katonáink Erdély határán őrt állanak, elsősorban mi érezzük, akik a Királyhágón innen lakunk, azáltal, hogy meg vagyunk kímélve minden ellenséges betöréstől és pusztítástól. Erdélyi testvéreink ennek az akciónak egyelőre csak a keserű utóízét érzik, mert bizonyos az,

hogy minél erősebb itt a mi ellenállásunk, annál nagyobb lesz a hatalmi túltengésében akadályozott ellenségnek a dühe Erdélyben. De azért ne gondolja senki, hogy erdélyi testvéreink nem örülnek a mi ellenállásunknak. Ők várják és remélik azt, hogy a botbüntetések és fosztogatások özöne után végre fel fog sütni felettük a szabadság ragyogó napja s ehhez kérik a mi segítségünket.

Az Erdélyért folyó mozgalom Debreczenben lelkes visszhangra talált. Ezrek és tízezrek gyűltek össze néhány hét alatt a nemes célra. Lelkes úrhölgyek, egyetemi hallgatók és katonák házról-házra járva gyűjtötték össze a szeretetadományokat s alig volt az idei farsangnak olyan nyilvános összejövelete, ahol Erdélyről meg ne emlékeztek s támogatást ne nyújtottak volna. A mai matiné is a csütörtöki délutánnal együtt, melyet derék színművészeink rendeznek, ezt a célt szolgálja. Hála és köszönet legyen érte mindazoknak, akik szóval, tettel, művészetükkel, fáradozásaikkal és adományaikkal a hazafias célhoz hozzájárultak s azt oly szép sikerre segítették. Hála és köszönet úgy a gyűjtést vezető jótékonsági bizottság, mint derék katonáink és a szerencsétlen menekültek nevében!

A begyűlt pénzen vásárolt szeretetadományokat tegnapelőtt egy küldöttség vitte ki a Királyhágón álló katonáinknak. E küldöttség tagjai közt voltam én is s így abban a szerencsében részesültem, hogy szemtől-szembe láthattam a debreceni 39-eseket és 3-asokat órállásaikban. Kitűnő tartásban, lelkes hangulatban vártak bennünket a derék fiúk s igen jól esett nekik, hogy Debrecen közönsége nem feledkezett el róluk s szeretettel gondolt rájuk. Megfogadták, hogy ők nemcsak ki fognak tartani a Nagy Magyar Alföld bejáratánál, hanem, ha annak az ideje elérkezik, válllvetve székely bajtársaikkal vissza is fogják vetni a jogtalanul betolakodó ellenséget, hogy rabságban sinylődő testvéreinket felszabadítsák. Ők megteszik kötelességüket, de elvárják tőlünk, akik itthon maradtunk, hogy mi is megteesszük a magunkét s nemcsak szeretetadományokkal, hanem a haza védelmére irányuló nagyszabású és minden erőt egyesítő munkával is támogatni fogjuk őket céljuk elérésében. Ha ez így lesz, akkor remélhetjük, hogy a beköszöntő tavaszon nem ellenségeink fogják megásni a magyar állam sírját, hanem mi fogjuk lerakni a független, a szabad, a demokratikus Magyarország boldog jövőjének alapköveit!

II.

A DEBRECZENI SZÉKELY TÁRSASÁG 1919 MÁRCZIUS 15-IKI
ÜNNEPÉLYÉN ELMONDOTT

ÜNNEPI BESZÉD.

Tisztelt Társaság! Hölgyeim és Uraim!

A tavasz, a természet megújulásának eme felséges évszaka, a maga szívet-lelket felvidító adományai mellett meg szokta hozni minden évben a magyarság szép ünnepét: március 15-ikét. E napon a rügy- és virágfakasztó természeti erőkhöz hasonlóan valami delejes áramlat töltötte be a lelkeket, valami felemelő, nagyot merő és nagyot akaró érzés, amely egyfelől a régi nagy időkre való emlékezésből táplálkozott, másfelől abból a tudatból sarjadt, hogy amit a régiek akartak, az teljesen megvalósítva és betöltve nincsen, tovább kell küzdenünk, hogy célhoz jussunk. 1848 március 15-én a magyar ifjúság 12 pontba foglalta a magyar nemzet óhaját, amely nem kevesebbet foglalt magában, mint kifelé (Ausztriával szemben) a függetlenséget s a tiszta personalis union alapuló kapcsolatot, befelé pedig a haza minden polgárának teljes véleménynyilvánítási és lelkiismeretbeli szabadságát s egyenlőségét a törvény előtt és a köztelherviselésben. A nemzet ezen általános óhajához akkor hozzá is járult a törvényhozás s ez a hozzájárulás az 1848-i április 11-én szentesített törvényekben nyert kifejezést. A magyar nép azonban nem sokáig örülhetett ezeknek a vívmányoknak. Csakhamar jött a reakció. Ausztria és a bécsi udvar, amelyek a 1848-i törvények által a maguk hatalmi pozícióját erősen veszélyeztetve látták, ellenünk uszították nemzetiségeinket, majd reánk tört az osztrák szoldateszka és a nemzetet belekényszerítették egy szabadságharcba.

Egy szabadságharcba, melyet a nemzet mindenkitől elhagyatva, tisztán a saját erejéből vívott végig s páratlan hősiességgel küzdve győztes is maradt volna minden ellenségével szemben, ha nem akadt volna az osztrák császárnak új szövetségese velünk szemben az orosz cárizmusban, mely a mérleget ellenségeink javára billentette. De ha a magyar szabadság el is bukott, a nemzet nem csekély erkölcsi diadalt aratott; megmutatta, hogy szaoadságáért minden áldozatra kész s van ereje azt védelmezni. Kossuth, Klapka, Bem és Damjanich nevei országunk határain messze túl is híressé váltak, országszerte tisztelettel és bámulattal emlegették őket.

A múlt év végén azután meglepő fordulat történt. Egy hosszú és ránk nézve sikertelen háború után, mintegy kárpótlásul a szenvedett óriási veszteségekért, kivívta a magyar nép mindazt, amit 1848-ban kívánt, sőt ennél sokkal többet.

Elszakadt Ausztriától, el a dinasztiától, új államformára tért át, mely mellett szabadságát jobban látja biztosítva, a köztársaságra: ezáltal megszerezte kifelé a teljes, még a 48-as mértéken is túlmenő függetlenséget. Befelé pedig az általános, egyenlő és titkos szavazat behozatalával megvalósította a politikai jogok legszélesebb-körű, minden eddigi mértéket messze túlhaladó kiterjesztését.

Azonban alighogy ezek a reformok papírra tétettek, már megjelentek határainkon prédára éhes szomszédaink s azon ürügy alatt, hogy ők az entente megbízásából, mint rendfentartók jönnek hozzánk, belekapaszkodtak nemzetiségeinkbe s mindazokat a területeket, ameddig a nemzetiségi zónák terjednek, a közbeeső szinmagyar és másfajta lakossággal együtt magukhoz akarják ragadni. Így akarják a csehek, a tótokkal való rokonság címén, a Felvidéket, a szerbek a Délvidéket, a románok egész Erdélyt és a Tiszántúlt is bekebelezni azon az alapon, hogy e területeken románok is laknak. Természetesen ezek az idegen megszálló csapatok távolról sem nyújtják a megszállott területeken élő testvéreinknek azokat a jogokat és szabadságokat, melyeket a magyar népköztársaság a még fenntartósága alá eső területeken mindenkinek biztosít, sőt korlátozzák és elkobozzák még azokat a jogokat is, melyeket polgártársaink a régi rendszer alatt élveztek s egész eljárásuk az erőszakos elnyomás, sőt kegyetlenkedés bélyegét viseli magán.

Ilyen állapotban találjuk az országot az idén március 15-én. Az országnak abban a részében, melyet még a magunkénak mondhatunk, oly tüzesen és oly forró sugarakkal készül felkelni a sza-

badság napja, amint még sobasem, de az északi, keleti és déli részeken sötét fellegek gyülekeznek, melyek elnyeléssel fenyegetik a már lehanyatlott nap utolsó búcsúsugarait is. Ezért ünnepi hangulatunkban is összevegyül a fény az árnyékkal, az öröm a szomorúsággal. Mi székelyek, akiket hazánk és fajunk szeretete itt Debreczenben egy Társaság kebelében hozott össze, ha a lelkünkbe pillantunk, abban a bánat és keserűség feneketlen tengerét találjuk.

Túl a Királyhágón, a mi bérces hazánkban, kapzsi ellenség nyesegeti a székely szabadság terebélyes fáját, hogy a román zsarnokság jelvényét aggassa reá; az a szép kis szöglet ott a Délkeleti Kárpátok tövében, mely nekünk szülőföldünk, Magyarországnak pedig szilárd védőbástyája volt ezer éven át, ma védtelenül van kiszolgáltatva az alattomosan belopódzó ellenség önkényének és bosszúvágyának.

A románok eleinte úgy léptek fel, mint rendcsinálók, később, mikor ez a jogcím már nem volt elég bő köpenyeg arra, hogy az ő mérhetetlen hódítási vágyukat takarja, azt mondták, hogy ők felszabadítók, ők a rómaiaknak, a híres kulturnépnek utódai felakarják szabadítani a barbár magyarok és székelyek elnyomása alatt nyögő erdélyi román testvéreiket. A beavatottak tudják, hogy ezek képtelen hazugságok, ámde e beavatottak kevesen vannak, a nagy többség rendszerint rosszul van informálva s elhiszi azt, amit a hozzá közelálló hangosan ordítanak fülébe. Így a románok is telekürtölték ezekkel a rágalmakkal már a háború előtt egész Európát és Amerikát s mi úgy állottunk s talán ma is úgy állunk a külföld előtt, mint barbár elnyomók, a románok pedig mint kulturnép, amelyik el van nyomva Erdélyben. Sőt akadtak még hazánkban is olyan félrevezetett, balga emberek, akik felültek ezeknek a képtelenségeknek s a románoknak adtak igazat.

A szabadság ünnepén hadd nézzünk szembe ezekkel a vádakkal. Vizsgáljuk meg, hogy áll a kultúra és a szabadság Romániában s állítsuk szembe azzal, amelyet román polgártársaink Erdélyben élveznek. Lemondok arról, hogy a saját tapasztalataim alapján és a saját szavaimmal tegyek összehasonlítást a romániai és erdélyi román lakosság állapota közt; azt mondhatnák rám, hogy érdekelt fél vagyok e pörben, elfogultan ítélem meg a helyzetet az erdélyiek javára s nem hinnének nekem. Én döntő bizonyítékokat akarok hozni a perben, mely előtt minden ellenvéleménynek el kell hallgatnia. Épen ezért egy vérbeli románnak a szavait idézem, aki egyik fővezére a román irredentizmusnak s legnagyobb ellensége a magyar-

ságnak. Ezért e tudósról — mert hogy tudós, azt el kell ismer-
nem — már senki sem állithatja, hogy a tényeket elferdítené a
magyarok javára, sőt inkább az ellenkezőt várhatjuk tőle. A buka-
resti egyetem tanáráról, Jorga Miklósról van szó, ki *Geschichte des
rumänischen Volkes, Gotha, 1905. II. 436. I.* a következőket írja:

„Az erdélyi román falu *magasabb fejlődési fokon áll*, mint a
román királyságbeli; abban van rendes, használható utca a hegy-
ségen túl levő piszkos és poros út helyett. A falun átfolyó patak
fa-védőgáttal van ellátva s naponta mossák benne a fehérenműt
és a ruhát. Néhol még utcai világítás is van; az udvar tiszta, néha
kövezett; a ház egészséges és szilárdan van építve, nagyobb ab-
lakai vannak és több szobából áll. A családtagok nem alszanak
mind együtt ugyanabban a szobában. Len-ágyneműt használnak a
román királyságban szokásos durva gyapjú helyett“.

Ime tehát az erdélyi román nép a román történetíró bevallása
szerint is egészségesebb, civilizáltabb viszonyok közt él, mint a
romániai. Művelődési színvonal tekintetében a kettő közt jelenté-
keny különbség van, még pedig az erdélyiek javára. Vajjon honnan
vették az erdélyi románok az ő magasabb kulturájukat? Ugy-e bár
semmiesetre sem Romániából, ahol alacsonyabb kultúra van, hanem
csakis az erdélyi magyaroktól és szászoktól, amint ezt a román
tudós el is ismeri.

De halljuk tovább Jorgát:

Jorga, GRV. II. 235.

„Csak az Erdélyből jövő szellemi áramlat előrenyomulása volt
képes a romániai alvókat új életre ébreszteni, a hazafiak látókörét
szélesíteni s a tömegek közönyét felrázni“.

II. 476.

„Az erdélyi memorandum-pör s az ottani románok agitációja
következtében tört útat az a meggyőződés, hogy az egész nemzet,
bár politikailag több részre szakadva, mégis egy egészet képez s
ugyanazon néplélektől van áthatva. Onnan jött 1890-ben a mezei
életnek, az erdélyi földön való vidám, szorgalmas, szerény és költői
életnek a dalnoká, Cosbuc György. Ő olyan nagy költő, hogy
hozzá formai tökéletességre nézve az újabbak közül egyik sem
hasonlítható s a román költészet azóta az ő befolyása alatt fejlődött“.

Súlyos beismerés foglaltatik e kijelentésben. Azt, hogy a románok öntudatra ébredtek, hogy nemzeti alapon álló kulturát csinálhattak maguknak s e kultura alapján lelki kapcsot tudtak teremteni az összes, politikailag különváltan élő románok között, Erdélynek s az ott virágzó szabadszellemeű kulturának köszönhetik. Mindenki tudja, hogy egy erdélyi fejedelem volt az, aki a bibliát először román nyelvre fordította, 3 balázsfalvi tanár volt az, aki a dákorománizmus eszméjét bár igaztalanul, de annál nagyobb sikerrel hintette el a román közvéleményben. Erdély adta a románoknak nagy költőit, szellemi vezéreit, Erdély volt az az ország, amelyben a román nemzeti állam kiépítéséhez a legerősebb pilléreket készítették s kitűzték a dákoromán politika végső, ma már a megvalósuláshoz annyira közelálló célját.

Kérdjük, lehetséges lett volna-e mindez olyan államban, ahol a románok el vannak nyomva? Miért nem indult ki mindez a mozgalom a román királyságból? A felelet nagyon könnyű. Azért, mert a román királyságban a szabadság és a kultura alacsonyabb színvonalonon állott, mint Erdélyben. Ezt különben Jorga is beismeri a következő szavakkal:

Jorga, GRV. II. 450.

„A romániai metropolitát a román és orosz papok consistoriuma veszi körül; éppen azért semmikép sem érzi magát úgy, mint egy gazdag, autonom egyház feje. Minden intézkedése a kormány jóváhagyásától függ s a gazdag egyházi alapokat maga az állam kezeli anélkül, hogy abba a metropolitának valami beleszólása lenne.

Erdélyben és Magyarországon ellenben az egyháznak éppen azért van nagy hatalma, mert a vagyont maga kezeli s nagy önállóságnak örvend; így jut abba a helyzetbe, hogy nagyon jelentékeny befolyást gyakoroljon a nemzeti élet minden ágára s rendelkezik az összes román iskolák felett, amelyek csak gyöngé állami ellenőrzés alatt állanak.“

Ime az erdélyi román egyház széleskörű önkormányzata a helyes megvilágításban! A román egyházak jóval nagyobb szabadságot élveztek Erdélyben, mint Romániában. Míg a romániai egyházi vagyont maga az állam kezeli, addig az erdélyi román egyházak nem csupán az egyházi vagyonnal rendelkeznek korlát-

tanul, hanem rendelkeznek az összes román iskolák felett is, tehát a közoktatás terén hatalmasabbak, mint maga a magyar állam.

Hiszen régóta tudjuk azt, hogy a román nemzeti törekvések főszéke, legerősebb vára a román egyházak korlátlan önkormányzata volt s csupán a mi határtalan türelmünk, szabságszeretetünk és testvéries érzésünk — melyet a román tudós egyenesen gyengeségnek bélyegez — tette lehetővé, hogy a román egyházak és iskolák akadálytalanul fejthették ki elszakadásra törekvő nemzetiségi propagandájukat.

Hogy mitt tett a fenyegető veszély elhárítására a magyar állam, azt maga Jorga jellemzi a legtalálóbban a következőkben:

Jorga, GRV. II. 452.

„A román iskola ellen régóta küzd a magyar állam, mely az ismert magyar állameszméért dolgozik. A magyar tanítási nyelvű és jobban berendezett népiskolák concurrentiája néhány tanulót el is hódított az alsóbb román osztályokból, de ezek is románok maradtak legnagyobb többségükben, jóllehet a magyart meglehetősen jól elsajátították. A legtöbb gyermek mégis román iskolába jár. Csak kevés román tanító lép állami szolgálatba s ezért éles elítélésben részesül román polgártársai részéről.

Újabban a magyar kormány a román papságnak állami fizetést ajánlott fel, melyet némelyek el is fogadtak; de hogy ez az ő nemzeti érzésüket bármi tekintetben is befolyásolhatná, az a legnagyobb mértékben kétséges.

Gyors magyarosítástól a közel jövőben senkinek sem kell tartania. Csak egyes állami hivatalnokok tagadják meg nemzetiségüket s vesznek fel magyar nevet, de az ő áttérésük őszinteségében csak azok hisznek, akiknek ez érdekük. A Bukovinában oly gyakori vegyes házasság a román és más nemzetiségű között Erdélyben a legnagyobb ritkaság s nagyon gyakran már a második generatio újra felveszi az apa által elhagyott román nemzetiséget.“

Concurrrens magyar iskolák létesítése, a román papságnak nyújtott állami fizetéskiegészítés és egyes románoknak magyar állami hivatalokban való elhelyezése: ennyi volt az egész. Az eredmény pedig majdnem nulla a magyarság javára; sőt annál is rosszabb: a magyar állam által nyújtott előnyök is végérvényükben a román nemzetiségi törekvések megerősítésére szolgáltak.

Az egyszer már faji és nemzeti öntudatra ébredt románságot ilyen eszközökkel újtjáról letéríteni nem lehetett; a román egyház és iskola a magyar államhatalomnál erősebbnek bizonyult — teljesen szabad concurrentia mellett.

A papok és tanítók által lelkileg jól praeparált románság aztán számbelileg és anyagilag is feltartóztatlanul nyomult előre a magyarokkal és szászokkal szemben; ezt a folyamatot Jorga így jellemzi:

Jorga, GRV. II. 392.

„Az erdélyi viszonyok még nagyobb mértékben örvendetek. A román paraszt sehol sem veszítette el öröklött positióját; az apai földet mindenütt megtartja. Számuk és vagyonuk naponként gyarapodik s a számos újonnan alapított népbank ahhoz nagy segítséget nyújt. A szász nemzetiség sok helyen komolyan fenyegetve van s az az eszme, hogy a kompakt román paraszttömegek között magyar falvakat alapítsanak, célszerűtlennek bizonyult. Épp ellenkezőleg, a magyar nyelvű letelepülők nagyon hamar valódi oláhokká lesznek és képtelenek arra, hogy a fáradságosan megszerzett birtokot nagyobbítsák, sőt néha még arra is, hogy megtartsák. A románság szaporodása még a városokban is egyre jelentékenyebb lesz.“

Íme ehhez nem kell bővebb magyarázat. A románság Erdély szabad és ősi kulturától átítatott földjén fogadta magába a szabadság és művelődés isteni szikráját s itt jutott hozzá ahhoz a szerencséhez, hogy a maga nemzeti jellegében szabadon kibontakozhasson. A szabadság és nemzeti művelődés eszméjét aztán Erdélyből átültették Romániába is s így született meg a román irredenta eszméje az összes románokban. Ez az eszme ma a megvalósulás felé közeledik, de amit a románok ma Erdélyben csinálnak, az nem a szabadság jegyében történik, mert hiszen szabadságot élvezhettek az erdélyi románok annyit, amennyit csak akartak s nem is a kultura jegyében, mert kulturát kaphattak a románok Erdélyben annyit, amennyit csak befogadni képesek voltak. Különben is szabadság és kultura tekintetében a románok — hiteles tanú vallomása szerint — Erdélyben mindig jóval magasabb fokon állottak és állanak, mint Romániában. Az, ami ma Erdélyben történik, nem egyéb, mint a már meglevő szabadságnak és kulturának eltiprása, elkobzása nemcsak az ott lakó ma-

gyar és székely testvéreinkre, hanem az erdélyi románságra nézve is. Az erdélyi románok jóval fejlettebb, jóval szabadabb levegőben éltek, mint a romániai fajrokonai, most a román királyság vissza akarja rántani őket a sötétségbe.

A románok tehát nem a szabadságért és a haladásért küzdenek, hanem annak az ellenkezőjéért. Szabadságért és haladásért azok küzdenek, akik a román hódítókat megakarják állítani előnyomulásukban, sőt vissza akarják szorítani azok közé a korlátok közé, melyeket számukra a fegyverszüneti szerződés kijelölt. Ezek között is első sorban küzdenek a hazájukból kibujdosott székely katonák, akik mindenről le tudnak mondani, de hazájukról és szabadságukról soha.

Hogy az ő lelkes, önfeláldozó, szívós ragaszkodásuk az anyaföldhöz és annak szabadságához sokak körében közönyre, meg nem értésre, sőt kicsinylésre talál, az elég fájdalmas ugyan, de végsőleg is el nem térítheti arról az útról, amelyen haladnak. Fődolog, hogy az ellenség respektálja őket és hogy respektálja, azt mi egészen bizonyosan tudjuk. Egy szó van még, melynek hallatára félelem szállja meg a román katonát s ez az egy szó: székely. Azok a szerencsétlenek, akik végigszenvedve a román uralom borzalmait, menekültek ide hozzánk, egybehangzóan állítják, hogy a puszta hírére annak, hogy jön a székely, hideg verejték fut végig a román katona testén. A szabadság ünnepét nem ünnepelhetjük meg méltóbban, mintha elküldjük üdvözetünket, meleg bajtársias érzésünket azoknak, akik a magyar szabadságért küzdenek s ezek között is szívünk egész melegével köszöntjük a derékhadat, a vitéz székely katonákat!

